

Ankara'da İnşa Edilen Dostluk: İsviçre Türk Dostlukları Derneği'nin Kuruluş Süreci (1928-1945)

A Friendship Formed in Ankara: The Founding of the Swiss Turkish Friendship Association (1928-1945)

Murat TURAN

Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İzmir, Türkiye
phD., Dokuz Eylül University, Faculty of Letters, Department of History, Ankara, Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-8908-5199
muratturan1923@hotmail.com

DOI: 10.5505/jas.2022.83723

Öz

İsviçreli antropolog Prof. Dr. Eugène Pittard, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk tarafından yakinen tanınan ve saygı duyulan bir isimdir. Afet İnan'ın Cenevre Üniversitesinden doktora hocası olan Prof. Dr. Pittard, aynı zamanda Türk Tarih Kurumunun onursal üyesiydi. Prof. Dr. Pittard, 1937 yılında düzenlenen İkinci Türk Tarih Kongresi'nin fahri başkanlığını üstlenmiş ve 1938 yılında ise Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde öğretim üyeliği yapmıştı. Bu tarihten sonra Türkiye'ye tekrar gelemeyen ve dolayısıyla 1943 yılında düzenlenen Üçüncü Türk Tarih Kongresi'ne de katılamayan Pittard'ın, Türkiye'ye yönelik ilgisinin İsviçre'de devam ettiği anlaşılmaktadır. Kendisinin 1945 yılındaki girişimleri sonucunda, Türkiye ile İsviçre arasında, kültürel ve iktisadi ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla İsviçre Türk Dostlukları Derneği kurulmuş ve fahri başkanlığına ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu getirilmişti. Söz konusu derneğin oluşumunda etkili olan isimler Eugène ve eşi Hélène Pittard idi. Pittard çifti, 1928, 1937 ve 1938 tarihlerinde Türkiye'yi ziyaret etmiş, kongrelerde görev alarak, muhtelif konularda konferanslar vermiş ve Cumhuriyet Türkiye'sini tanıtan eserler yayımlamışlardı. Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. kuruluş yıl dönümüne denk gelen 1973 yılında, iki ülke arasındaki kültürel ilişkilerin yeniden ele alınabilmesi amacıyla daha önce 1945 yılında kurulmuş olan derneğin adına benzer biçimde, bu defa İsviçre Türkiye Dostluk Derneği kurulmuştu. Bu çalışmada, Türkiye ile İsviçre arasındaki ilişkilerin temelini oluşturan ve Ankara'da başlayan dostluk öyküsü ele alınıp incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: Mustafa Kemal Atatürk, Eugène Pittard, Hélène Pittard, İsviçre Türk Dostlukları Derneği, Kültür ilişkileri, Şükrü Saraçoğlu, İsviçre, Ankara

Abstract

The Swiss anthropologist, Prof. Dr. Eugène Pittard was well-known and respected by Mustafa Kemal Atatürk, the President of the Republic of Turkey. In addition to being Afet İnan's doctoral teacher from the University of Geneva, Prof. Dr. Pittard was also an honorary member of the Turkish Historical Society, the honorary president of the Second Turkish History Congress, and, in 1938, a faculty member at the Ankara Faculty of Languages, History and Geography. While Pittard was not able to visit Turkey again after this date and was thus unable to attend the Third Turkish History Congress in 1943, Prof. Dr. Pittard's interest in Turkey continued after he had returned to Switzerland. In 1945, as a direct result of initiatives by himself and his wife, Hélène Pittard, the Swiss Turkish Friendship Association was established with the aim of helping to develop cultural and economic relations between Turkey and Switzerland. The Prime Minister of the Republic of Turkey, Şükrü Saraçoğlu, was appointed as the Association's honorary president. The Pittard couple participated in congresses, presented conferences on various subjects, and published works that introduced the Republic of Turkey to a wider audience during their visits to Turkey in 1928, 1937 and 1938. In 1973, which was also the 50th

anniversary of the foundation of the Republic of Turkey, the Swiss-Turkey Friendship Association was founded with the aim of helping to readdress the cultural relations between the two countries. It is notable that this new Association had a similar name to the one founded in 1945. This study tells and discusses the story of the friendship which was born in Ankara, and which forms the basis and foundations of current relations between Turkey and Switzerland.

Keywords: Mustafa Kemal Atatürk, Eugène Pittard, Héléne Pittard, Swiss Turkish Friendship Association, Cultural relationships, Şükrü Saraçoğlu, Switzerland, Ankara

Giriş

1945 yılında İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin kuruluşunu ve neticesinde Türkiye Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'nun fahri başkanlığa seçilmesini sağlayan sürecin en önemli aktörü Eugène Pittard idi. 1916 tarihinde Cenevre Üniversitesinde antropoloji profesörü olarak görev yapan Pittard (1867-1962), 1919'da ordinaryüs profesör olmuş, aynı üniversitenin Bilimler Fakültesi'nde (Faculté des Sciences) dekanlık; 1940-1942 yıllarında rektörlük yapmıştır. Türk Tarih Kurumunun onursal üyesi olan Pittard, Türk Antropoloji Enstitüsünün fahri müdürlüğü görevini de üstlenmiştir. İnsan biyolojisi, etnoloji, etnik karakteristikler, prehistorya, etnografya ve irksal hastalıklar gibi alanlarda çok fazla sayıda bilimsel yayını bulunan Pittard, 1901'de Cenevre Etnografya Müzesi'ni ve Enstitüsünü kurmuştur. 1902'den itibaren Balkan ve Önasya kavimlerinin antropolojisi ile yakından ilgilenmeye başlamış, 1912, 1931 ve 1937 yıllarında toplanan Uluslararası Antropoloji ve Prehistorik Arkeoloji Kongrelerine başkanlık yapmıştır. Anadolu coğrafyasına da ilgi duyan Pittard'ın bu ilgisini, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ilk dekanı olan Şevket Aziz Kansu (Kansu, 1963, s. 5-10) şöyle anlatmaktadır:

Profesör Pittard'ı ilk olarak 1929 yılında Cenevre'deki laboratuvarında ziyaretine gittiğim vakit görmüştüm. Tıptan sonra Antropoloji tahsilimi bitirerek, Paris'ten memlekete dönüyordum. Hiç unutmam, laboratuvarında çalıştığı ve gezdiği yerleri işaretleyen bir Anadolu haritası asılı idi.

Beni ertesi gün için dersini dinlemeye davet etmişti. İkimiz de - o yaşlı, ünlü, ben ise genç, geleceğe umutla bakan - Broca Antropoloji Laboratuvarı'nın ve Paris Antropoloji Okulu'nun mensubu idik.

Eugène Pittard ve Héléne Pittard ile Cumhuriyet Yönetiminin Yakınlaşması

Eugène Pittard'ın, Cumhuriyet Türkiye'sini ilk ziyareti, eşi Héléne Pittard (1874-1953) ile birlikte 1928 yılında

Şekil 1. Eugène Pittard, Héléne Pittard ve Afet Hanım, Çankaya Köşkü'nün bahçesinde.

Kaynak: Taha Toros Arşivi, Belge no: 001562150008.

gerçekleşmiştir. Pittard, bu ziyaretine ait izlenimlerine, 1931'de yayımlanan *Le Visage Nouveau de la Turquie* [Türkiye'nin Yeni Yüzü] adlı eserinde yer vermiştir. Eserin bir bölümü Reşat Nuri Gültekin tarafından *Anadolu* ismiyle Türkçeye çevrilip yayımlanmıştır (Profesör Pittard, 1934). Pittard'ın savunduğu antropolojik tezlere, Mustafa Kemal'in ilgisi fazladır ve 1924'te yayımlanan *Les races et l'histoire* [Irklar ve Tarih] adlı eseri, Mustafa Kemal tarafından ayrıntılı biçimde incelenmiştir (Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar, 2001, s. 225-486).

Şekil 2. Eugène Pittard, Hélène Pittard ve Afet Hanım, Ankara'da folklor gösterisini izlerken.

Kaynak: Taha Toros Arşivi, Belge no: 001562083008.

Pittard'ın kullandığı ırk kavramı etnik değil, daha çok antropolojik özelliktedir. 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'ndaki vatandaşlık kavramına benzer biçimde, bütün Anadolu halklarını Türk olarak tanımlamaktadır. Anadolu'da yaşayan bütün insanları aynı kökenin mensupları olarak, yani Brakisefal olarak görmekteydi. Bu görüş aynı zamanda 1930'ların başında Türk Tarih Tezi'nin temelini oluşturmuştur (Toprak, 2011, s.16-29).

Eugène Pittard gibi eşi Hélène Pittard da Türkiye tarafından yakından tanınan bir isimdir (Şekil 1 ve Şekil 2). Hélène Pittard'ın asıl adı Hélène Dufour'dur; 1900 tarihinde Eugène Pittard ile evlendikten sonra Pittard soyadını almıştır (Şekil 3). Hélène Pittard'ın mesleği, gazetecilik ve roman yazarlığıdır ve yazılarında Noëlle Roger adını kullanmaktadır.

Hélène Pittard, *L'Illustration* dergisinin yazarlarından. En ilginç yazılarından biri, sürgündeki Halife Abdülmecid Efendi ile yaptığı ve *L'Illustration* dergisinin 15 Mart 1924 tarihli sayısında yayımlanan röportajdır. Abdülmecid Efendi, saltanatın 1 Kasım 1922'de kaldırılışından ve Sultan Vahdeddin'in 17 Kasım günü yurt dışına gidişinden sonra, 19 Kasım 1922'de Meclis tarafından halife seçilmiştir. Hilafetin kaldırılması üzerine, 4 Mart 1924'te İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalan Abdülmecid Efendi, 7 Mart 1924 günü İsviçre'deki Territet kasabasına yerleşmiştir. Hélène Pittard'ın, Abdülmecid Efendi ile görüşmesinin en önemli sebebi, Türkiye'ye yönelik

Şekil 3. Madame Hélène Pittard [Noëlle Roger].

Kaynak: Taha Toros Arşivi, Belge no: 001562084008.

ilgisidir. 1914'te yayımlanan *Şark Güzergâhı* adlı eserinde, Balkanları ve Türkiye'yi kapsayan seyahatinden söz etmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde bu ilgisini sürdürmüş ve 1928'de eşi Eugène Pittard ile birlikte tekrar geldiği Anadolu'ya ait izlenimlerini, 1930 yılında, *En Asie-Mineure. La Turquie du Ghazi* [Anadolu'da Gazi'nin Türkiyesi] adıyla yayımlamıştır (Eldem, 2016, s.4-7).

Hélène Pittard, Harf Devrimi ile yakından ilgilenmiş ve *L'Illustration* dergisinin 13 Ekim 1928 tarihli nüshasının

kapağında, Mustafa Kemal Paşa'nın sağ eliyle kara tah-taya işaret ettiği Harf Devrimi fotoğrafına yer vermiştir. Fotoğrafın altında, Hélène Pittard tarafından yazılan ve derginin iç sayfalarında yer alan "Bütün bir halk okulda" başlıklı yazı bulunmaktadır. Hélène Pittard bu yazıda, Türkiye yöneticilerinin Harf Devrimi gibi büyük bir dönüştürme başlatmış olmasını büyük bir başarı olarak ifade etmektedir (Eldem, 2016, s. 4-15).

Şekil 4. Eugène Pittard, Hélène Pittard, Afet Hanım ve Şevket Aziz Kansu, Ankara civarında arkeolojik alanda inceleme yaparken.

Kaynak: Taha Toros Arşivi, Belge no: 001562083008.

Şekil 5. Eugène Pittard ve Hélène Pittard, dostlukları eskilere dayanan *Servetifünun Mecmuası*'nın sahibi Ahmet İhsan Tokgöz ve İsmail Müştak Mayakon ile birlikte.

Kaynak: Taha Toros Arşivi, Belge no: 001562083008.

Türkiye'de 1930'lara kadar tarih çalışmaları ön plandayken, 1930'lerden itibaren antropolojiye ağırlık verilmiştir. Bu dönüşümün bir sonucu olarak, 1935'de Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmuş ve fakültenin yönetimine, bir antropoloji uzmanı olan Şevket Aziz Kansu getirilmiştir (Toprak, 2017, s. 43-74). Eugène ve eşi Hélène Pittard'ın, Cumhuriyet Türkiye'sine ikinci gelişi ise böyle bir ortamda gerçekleşmiştir (Şekil 4 ve Şekil 5). Eugène Pittard, 20-25 Eylül 1937'de düzenlenen İkinci Türk Tarih Kongresi'nin fahri başkanlığını yapmış ve "Neolitik Devirde Küçük Asya ile Avrupa Arasında Antropolojik Münasebetler" adlı tezini de sunmuştur. Pittard'ın kongrede onursal başkanlık yapması bir anlamda antropoloji biliminin, kongreye hâkim olmasına neden olmuş ve bu da kendisini memnun etmiştir (Şekil 6). Pittard kongrenin kapanış konuşmasında şunları ifade etmiştir:

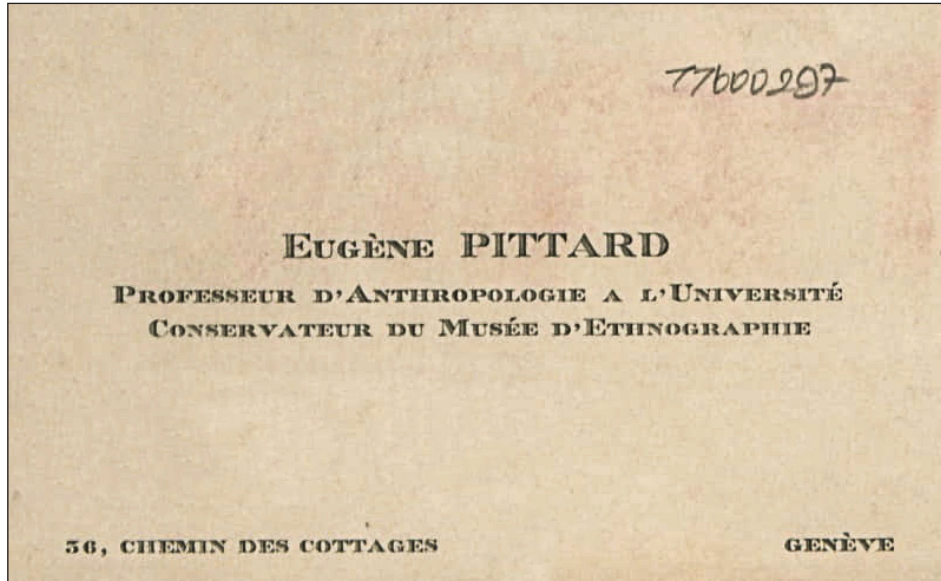
Bayanlar, baylar!

İstanbul'da toplanan İkinci Türk Tarih Kongresi'nin mesaisi muvaffakiyetle hitama erdiği bugünün akşamında, hakikaten çok müstesna güzelliklerin toplandığı bu yerde, bütün misafirperverliklerinize ilâveten verilen bu parlak ziyafetten ve esasen Türk topraklarına ileri, geri adım başında karşılaştığımız alicenap mihmannüvazlıktan dolayı nasıl teşekkür edeceğimizi bilemiyoruz. Bugün nihayet bulan kongre, şimdiye kadar bildiklerimize birçok yeni malûmat ilâve etmiştir. Hiç şüphe etmiyorum ki bu kongre umumî

tarihi zenginleştirecek olan yeni ve kıymetli bilgileri kazanmak maksadı ile girişilen teşebbüste ehemmiyetli bir azimet noktası olacaktır. Burada muhtelif milletlere mensup ilim adamlarının toplanmaları benim nazarımda bir Cemiyeti Akvam'dır ki, yedi sekiz gün içinde el ele vermiş ve mensup oldukları milletleri birbirine yaklaştırıp tanıtmaya ve sevdirmeye muvaffak olmuştur. Dünyanın dört köşesini dolaşmış bir adam salâhiyetle yeryüzünde bir eşi daha bulunmadığını emniyetle iddia edebileceğim bu şehirde, evet Ekselans Bay Vali, şehrinizin bir naziri bulunmadığına inanınız, ilim adamlarının çalışmalarından çıkacak bahtiyar neticeler yalnız devletlerin siyasetine değil, bütün insanlığın saadetine de hizmet edecektir. Buna kanaat getirdiğim içindir ki kadehimi bir tek şahsiyet için kaldırıyorum: Atatürk'ün sıhhatine! (001516431006, TTA).

Eugène Pittard, İsviçre'ye döndükten sonra, İkinci Türk Tarih Kongresi'ni ve özellikle de Mustafa Kemal Atatürk'ün bu kongreyi baştan sonuna kadar izlemesini şöyle kaleme almıştır:

Dokuz sene sonra tekrar Ankara'ya gitmiş bulunuyorum. Bu seyahatten maksadım Anadolu'nun Şarkında, 1928 yılında yapılan bir keşfi tetkik ve teftiş etmektir. Ankara bu seyahatin ilk merhalesinde bulunuyordu. Bu defaki ziyaretimde Ankara'yı harikulâde denecek nispette büyümüş buldum. Her gelip geçen medeniyetin asırlarca müddet birçok hatıralar bırak-

Şekil 6. Eugène Pittard'a ait kartvizit.

Kaynak: Taha Toros Arşivi, Belge no: 001600297014.

tığı eski Ankara Türk şehri, şimdi tarihî duvarlarının arkasında kalmış, yeni belde bir kayanın eteğinde, bilânkıta, bütün istikametlerde inkişaf ediyor. Muhteşem caddeler uzunluğunca ve en büyük şehirlerde tesadüf olunan emsaline benzer binalar içinde müzeler, hastaneler, fen müesseseleri, bankalar, Ziraat Enstitüsü, Baytar Mektebi, Vekâletler, sefaretler vs... yerleşmiştir. Ankara, hükümet merkezi olmadan evvel 5000 nüfuslu bir kasaba idi; bana temin olduğuna göre bugün şehrin nüfusu 150.000'e balığ olmaktadır. Bundan on sene evvel susuzluk ıstırapı çeken bir çölün ortasında, kelimenin bütün manası ile modern bir şehrin baştanbaşa nasıl kurulabileceğini öğrenmek isteyenler Ankara'da bir cevelân yapmalıydılar. O vakit Cumhuriyet'in ilânından beri muazzam Türk çalışmasının bir kısmını Ankara şehrinde görebilirler. Bu şüphe yok ki tarihin şimdiye kadar kaydede-bildiği çalışmaların en mühimlerinden biridir. Ancak Kemalist Türkiye'nin mesaisi yalnız inşaat sahasında kalmamıştır. Bu mesainin entelektüel ciheti de pek büyüktür: Yakında hakikat sahasına çıkarılacak olan Ankara Üniversitesi, Etnograf Müzesi ve büyük hamlelerle ilerlemekte olan Hitit Müzesi ayrı ayrı hayrete lâayık müesseseler olacaktır.

Kongre içtimaları Boğaziçi sahilinde, Dolmabahçe Sarayı'nın bir büyük salonunda vuku bulmuştu. Türkiye Reiscumhuru bütün içtimaları huzurları ile şereflendirmişti. Atatürk, Tarih Cemiyeti mesaisini hararetle bir dikkatle takip ediyor; Atatürk, mensup olduğu millete, hodbinliğe düşmeksizin kendi milletine milliyet hissi, büyüklük hissi, istikbal hissi vermek en emniyetli bir tedbir olduğunu takdir etmiştir. Anadolu'nun her noktasından gelen yüzlerce ve yüzlerce muallimler, kongrenin bütün içtimalarına devam etmişler, memleketlerinin tarihi ile bu sayede temasa gelmek imkânını bulmuşlardır. Bu, her tarafta takip edilmesi lâzım gelen bir misaldir (001640580010, TTA).

Eugène ve Hélène Pittard'ın 1938'in Mart ayındaki ziyareti, 1928 ve 1937'deki ziyaretlerden farklıdır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, bu konuya özel ilgi göstermekte ve ziyarete daha resmî bir nitelik katmak istemektedir. Aslında bu ziyaret bir ay süreyle kısıtlıdır. 21 Mart 1938 tarihinde, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk ve Bakanlar Kurulu üyelerinin aldığı karar

neticesinde Eugène Pittard'ın, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde antropoloji ve Türk tarihi konularında konferanslar verebilmesi için gerekli olan işlemlerin yapılması sağlanmıştır (Şekil 7).

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne resmî bir yazı gönderilip, yabancı uzmanlar kadrosuna Eugène Pittard'ın adı ilave edilmiştir (Şekil 8).

22 Mart 1938'de dönemin Maarif Vekili Saffet Arıkan ile Eugène Pittard arasında bir aylık bir kontrat imzalanmıştır. Kontrata göre, Pittard, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Profesörü olarak, Ankara ve İstanbul'da konferanslar verecek, kendisinin ve eşinin bütün masrafları, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yönetimi tarafından karşılanacaktır (Şekil 9).

Eugène ve Hélène Pittard hem Ankara'da, hem de İstanbul'da çeşitli konferanslar vermiştir. Eugène Pittard antropoloji ve prehistorya üzerine Ankara Halkevi ve İstanbul Üniversitesinde altı konferans verirken, Hélène Pittard ise edebiyat ve Milletler Cemiyeti esaslarının nasıl oluştuğu konusunda, Ankara ve İstanbul Kız liselerinde üç konferans vermiştir (Şekil 10).

Eugène Pittard, Afet Hanım'ın (İnan) Cenevre Üniversitesinden doktora hocasıdır (İnan, 2017, s. 149-187). Afet Hanım, hocası Pittard'ı konferansa gelenlere şöyle takdim etmektedir:

Sayın Dinleyiciler,

Size, Cenevre Üniversitesi Antropoloji Profesörü ve Beynelmîlel Antropoloji ve Arkeoloji Enstitüsü Reisi Profesör Pittard'ı takdim ederim. Bu isim, Türk efkârı umumiyesine yabancı değildir. Onun eserlerini bütün Türk münevverleri tanımıştır. Gerek Profesör Pittard, gerekse refikası yüksek muharrir Madame Pittard'ın bilhassa Türkiye'deki seyahatlerinde yazdıkları yazılar, memleketimizi çok dostane anlayan zekâların ve çok temiz ifade eden kalemlerin mahsulüdür. Muhterem profesör, burada vereceği konferansla Türk tarihinin bütün derinliklerini ve asıl tezimizi kat'î surette teyit eden vesikalarla ispat ve teyit edecektir. Muhterem profesörün İkinci Tarih Kongresi'nde verdiği çok kıymetli konferans, bütün kongrenin takdirini kazanmıştır. Şimdiki konferansı da bunlardan biri olacaktır (Taha Toros Arşivi Kataloğu, 001516429006).

77 637390

BAŞVEKÂLET
Kararlar Dairesi Müd. Örnektir
Karar sayısı
2/8376 Kararname

Ankara Tarih,Dil,Coğrafya Fakültesinde Antropoloji ve Türk Tarihi mevzuları üzerinde muhtelif konferanslar vermesi için iki ay müddetle getirilmesine lüzum görülen Genève Üniversitesi Profesörlerinden Antropoloji Mütchassısı Pittard'a biner liradan verilecek iki bin lira ücretinin yarısı olan 1000lira ile geliş ve gidış harcirahı olan 1000 lira ki ceman 2000 liranın serbest döviz olarak verilmesi hakkındaki Maarif Vekilliginin 18/2/1938 tarih ve 689 sayılı teklifi ile Maliye Vekilliginin bu hususa müteallik 9/3/1938 tarih ve 54247/2 3733 sayılı mütealliknamesi İcra Vekilleri heyetinin 21/3/1938 tarih ve toplantısında görüşülerek adı geçen mütechassısın ücret ve yol parasına karşılık iki bin liralık döviz verilmesi onanmıştır.

21/3/1938

REİSİCUMHUR
K. ATATÜRK

Bş. V.
C.Bayar

Ad. V.
Ş.Saraçoğlu

M.M.V.

Da. V.
Ş.Kaya

Ha. V.
Dr.T.R.Aras

Ma.V.
F.Ağralı

Mf.V.
S.Arıkan

Na.V.
A.Çetinkaya

İk.V.

S.İ.M.V.

G.İ.V.

Zr.V.V.

Ş.Kesebir

Dr.H.Alataş

Rana Tarhan

Ş.Kesebir

aslinın aynıdır.

Şekil 7. Eugène Pittard'ın, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde görevlendirilme kararı.

Kaynak: Taha Toros Arşivi, Belge no: 001637390019.

Türkiye Cumhuriyeti
Kültür Bakanlığı
Yüksek Öğretim Genel Drk.
Sayı: 4117/5
1271

Ankara I/4/1938

Tarih,Dil,Coğrafya Fakültesi
Direktörlüğüne

Fakültenizde çalıştırılacak yabancı uzmanlar kadrosuna ilâve edilen bir profesöre ait kadronun tasdikli hakkında Bakanlar Kurulundan alınan 2I/3/1938 tarih ve 2/8349 sayılı karar ve ilişiği kadronun tasdikli bir örneği bağlı olarak gönderilmiştir.

Gereğinin yapılmasını dilerim.

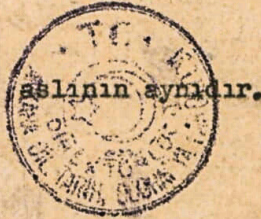
Yüksek Öğretim Genel
Direktörü Y.
Muhsin

aslinin aynıdır.

Örnek

Ankara Tarih,Dil,Coğrafya Fakültesinde
çalıştırılacak bir yabancı uzmana ait
isimsiz kadro

<u>Fasıl</u>	<u>Ünvanı</u>	<u>aylık ücreti</u>	<u>Müddeti</u>
696	Profesör	1552	2 aylık

Şekil 8. Eugène Pittard'ın Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde görevlendirilmesine yönelik alınan kararın, fakülteye bildirilmesi.

Kaynak: Taha Toros Arşivi, Belge no: 001637324019.

Kontrat

Bir yandan Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığına Saffet Arıkan ile öte yandan İsviçre Devleti vatandaşlarından Prof. Pittard arasında aşağıda yazılı şartlara göre kontrat yapılmıştır.

Madde 1- Prof. Pittard, Ankara Tarih Dil, Coğrafya Fakültesi Profesörü olarak Ankara ve İstanbul'da konferans vermek üzere Türkiye'ye davet edilmiştir.

Madde 2- Prof. Pittard'a Ankara'ya kadar gidiş için 500, dönüş için de 500 olmak üzere maktuun 1000 (bin) Türk lirası verilecektir.

Madde 3- Bu kontratın müddeti 26/3/1938 tarihinden itibaren otuz gündür.

Madde 4- Prof. Pittard'a emeğine karşılık ve peşin olarak 1552 (Binbeş yüz elli iki) Türk lirası verilecektir. Bu ücretten kamune kesilmesi lazımgelen bütün vergiler kesilecektir.

Madde 5- Prof. Pittard'ın İstanbul ve Ankara'daki ikameti esnasında ibate ve işe ait masraflarını Fakülteye deruhte edecektir.

Madde 6- Prof. Pittard'ın Türkiye'de yapacağı tetkik gezileri için gerek kendisinin gerek refikasının yol-masrafları Fakülteye aittir.

Bu kontrat Ankara'da tanzim ve imza edilmiştir.

22/Mart/1938

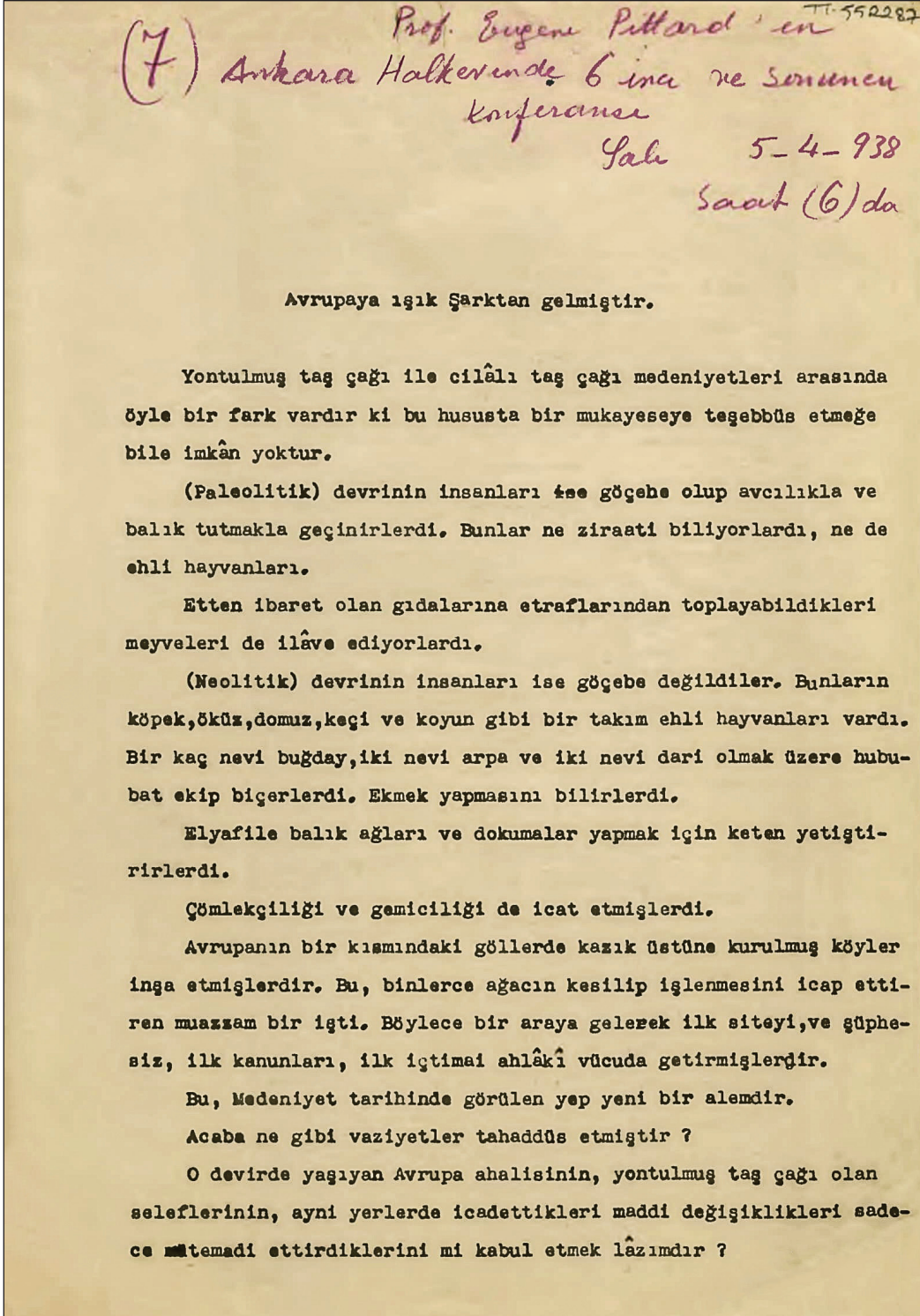
Pul

İmza : Saffet Arıkan

İmza Pittard

aslıının aynıdır.

Şekil 9. Eugène Pittard ile Kültür Bakanı [Maarif Vekili] Saffet Arıkan'ın imzaladığı kontrat.
Kaynak: Taha Toros Arşivi, Belge no: 001637324019.

Şekil 10. Eugène Pittard'ın Ankara Halkevi'nde verdiği konferansa ait metnin bir kısmı.

Kaynak: Taha Toros Arşivi, Belge no: 001552287007.

Afet Hanım, Eugène Pittard ve Hélène Pittard'ın bütün konferanslarında yanlarında yer almıştır. Hélène Pittard'ın Ankara Kız Lisesindeki takdimini yine Afet Hanım yapmıştır:

Meşhur beynelmilî preistuar ve antropoloji âlimi Profesör Pittard'ın bayanını size takdim ederim. Bayan Pittard, hayat arkadaşının bütün ilim çalışmalarında dahi yakın ve ayrılmaz bir yardımcısıdır. Onun muhtelif memleketlerde yaptığı ilmi tetkiklerde bayanın daima beraber çalışmıştır. Dobrice Türkleri arasında çok seneler evvel yaptıkları antropolojik tetkik defterleri bu beraber çalışma hayatının izlerini taşır. O defterlerde ölçüleri gösteren rakamlar karşısında elle yapılmış resimler bizim ırk kardeşlerimizi tespit eder.

Bu samimi Türk dostlarının yazıları o günlerden beri daima işleştire. Bayan Pittard böylece profesörün ilim arkadaşı ve yardımcısıdır. Onun bir ikinci rolü Fransız edebiyatındadır. Orada adı "Noel Roje"dir. Noel Roje'nin romanları bugün Fransız edebiyatında en parlak yeri tutuyor. İlk eserini 19 yaşında iken "Çocuğun Gözyaşları" namı altında neşretmiştir. O günden beri yazıp bastırılmış olduğu roman ve tiyatro piyesleri otuzu bulur. En mühim eserleri genel savaştan ilham alarak yazdıklarıdır (001516428006, TTA).

Eugène ve Hélène Pittard, Ankara'da verdikleri konferansları tamamladıktan sonra Ankara çevresinde tetkikat yapmışlar, 7 Nisan 1938 günü Ankara'dan İstanbul'a dönmüşlerdir. Pittard, İstanbul'daki ilk konferansını

19/7/30

T. C.
BAŞVEKÂLET
MÜHÜRLEME BÜYÜKLÜĞÜ
Şube: 6
Sayı: 2400

MİLLÎ İÇİŞLER BAKANLIĞI
X
Hariciye Vekâletine

19/7/30 tarihli ve 3 de. 2 şubenin $\frac{90254}{563}$ numaralı tezkere cevabıdır. Müşyü Pittardın (Asiyayı Suğrada) namındaki eserinden 200 ikiyüz nüsha alınması tensip ve mukabili olarak altıyüz lira mumaileyhe gönderilmek üzere makama Devletlerine takdim kılınmıştır. muktezasının ifasına müsaade buyurulmasını rica ederim efendim.

Başvekil namına
Müsteğar
Kemal

Doçyanına nazaran İstidiasya 3 2 15-7-30
Kalem Müdürlüğüne takdim 3 2
20-7-930 İS.M. Müdümü
kur.

III II
714
20-7-930

15-7-30
482
176

82633

030	10			230	553	6
-----	----	--	--	-----	-----	---

7

Şekil 11. Eugène Pittard'ın *Küçük Asya* adlı eseri Türkiye yöneticileri tarafından ilgiyle karşılanmış ve temin edilip gönderilmesi istenmiştir. Kaynak: Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/230.553.6, BCA.

Ankara'ya döndüğü gün vermiştir. İstanbul Üniversitesi konferans salonunda toplanan izleyicilere, kendisini Rektör Cemil Birsal tanıtmıştır. İkinci konferansını 8 Nisan günü aynı yerde vermiştir. 9 Nisan'da Yalova'ya gidilmiş ve tetkikler yapılmıştır. Oradan da Bursa'ya geçilmiş ve eski eserler gezilmiştir. Bursa Valisi, o dönemin bir usulü olan Pittard'ın kaldığı otele kart bıraktığı için, Profesör de aynı şekilde Bursa Vilayet Konağı'na kadar gidip kartını vermiştir. Dönüşte Yalova Otel termali gezilmiş ve sonrasında İstanbul'a dönmüştür. Pittard, 11 Nisan 1938'de İstanbul Üniversitesi konferans salonunda üçüncü konferansını vermiş, konferansa bazı milletvekilleri, rektör, dekanlar, öğretim üyeleri ve öğrenciler katılmıştır. 12 Nisan 1938'de üniversite öğretim üyeleri ile beraber Tuzla'ya gidilmiş, akşama kadar geniş boyutlu araştırmalar yapılmıştır. Profesör Ernst Mamboury, burada eskiden tren yolu yapılırken Taş Devri'ne ait bazı eserlerin çıktığını ve bu eserleri eski Anadolu Demiryolları direktörü Hügné'nin kendisine göstermiş olduğunu söylediğinde, Pittard'ın ilgisi daha da artmıştır. Yeni bir şeyler bulunamamakla birlikte, Tuzla halkından, bazı İngilizlerin 25-30 sene evvel buralardan bazı şeyler topladıklarını işittiklerini fakat detay bilmedikleri bilgisi alınmıştır. Pittard'ın, İstanbul Üniversitesi konferans salonundaki son konuşması bittikten sonra, kapanış konuşmasını Rektör Cemil Birsal yapmıştır. Birsal, Fransızca olarak yaptığı bu konuşmada, konferansa katılan gençlerin büyük istifadeler ettiğini ve henüz arkeoloji kürsüsü kurulamayan İstanbul Üniversitesinin bu ihtiyacını, Pittard'ın kıymetli konferansları ile telafi etmiş olduklarını ifade etmiştir. Birsal ayrıca 16 Nisan 1938 günü Eugène ve Hélène Pittard için Tokatlıyan'da bir akşam yemeği düzenlemiştir. Ertesi gün saat 10.00'da Sirkeci İstasyonu'ndan kalkan Semplon Ekspresi ile Eugène ve Hélène Pittard, İsviçre'ye dönmüştür (001630104018, TTA). Hélène Pittard, İsviçre'ye döndükten sonra *L'Illustration* dergisinde bir yazı yayımlamıştır. Son gezisinde Mustafa Kemal Atatürk ile arasında geçen bir konuşmadan şöyle söz etmektedir:

Bir gün Atatürk'e kuvvetinin sırrını sordum:

- Durur, dinlerim dedi. Sonra tekrar etti: - Dinlerim... ve sustu.

Hakikaten dinliyor gibiydi. Kendi dehasının ötesinden, kendi toprağından, asırlık an'anelerin derin kökler salmış bulunduğu, tarihle yüklü bu topraktan fıskıran esrarengiz kudretlerin kendi varlığında tekâsüf edişini dinliyor gibiydi. Yenilmez bir iradeye

sahip olan bu adamın acaba dinlendiği zaman var mı? Atatürk iyi kalpli, insan bir adam. Türk Milleti, Onun şahsında kendini görüyor. Bu insanlığın alâmetleri, Onda mebzulen mevcuttur. Şefkate ihtiyacı var. Tek bir adam olan Atatürk, evlat edindiği genç kızlardan, fakir çocuklardan kendisine bir aile seçmiştir (001640577010, TTA).

Cumhuriyet yönetimi, Eugène ve Hélène Pittard'ın çalışmalarına ilgi göstermekte ve bunların Türkiye'ye gönderilmesi konusunda çaba sergilemekteydi (Şekil 11, Şekil 12 ve Şekil 13). Eugène ve Hélène Pittard, 1938'den sonra Türkiye'yi tekrar ziyaret edememiştir. Türkiye'nin 1939'da düzenlemeyi planladığı Uluslararası Antropoloji Kongresi'ne, Eugène Pittard Cenevre'den destek vermesine rağmen, 1 Eylül 1939'da İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle kongre düzenlenememiştir. Afet İnan bu tarihlerde Eugène Pittard'a gönderdiği bir mektupta, bu kongrenin düzenlenemeyecek olmasından dolayı duyduğu üzüntüyü şöyle ifade etmektedir (Şekil 14):

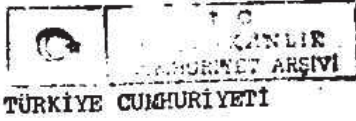
Afet İnan
Türk Tarih Kurumu

1.X.1939

Ankara
Değerli Profesör,

Cenevre'den ayrıldığım günden itibaren, Avrupa önemli bir değişim yaşadı. Uluslararası Kongremizin askıya alınmasından dolayı çok üzuldüm. Fakat yapacak bir şey yok! Umarım tekrar başlayabiliriz. Cenevre'ye döndüğünüzü Bayan'ın tarafıma gönderdiği makaleden öğrendim. Bayan'a şükranlarımı sunarım. Değerli laboratuvarınızda, işler nasıl gidiyor. Bu bilim mekânında geçirdiğim çalışma yıllarımı büyük bir zevkle hatırlıyorum. Aynı zamanda en mutlu günlerdi. Tezimin antropoloji bölümü, arşivlerinizde mevcut mu? Bay Bahel, kitabımın yayınlanmasını teklif etmişti, Fakülte bu konuda bir karar alacak mı? Cenevre'den ayrılmadan önce, tarafıma yazılı olarak gönderilen teklif için yanıtımı Üniversiteye yazılı olarak bildirmiştim. Umarım sizin ve Bayanın sağlığı yerindedir ve laboratuvar dünyası huzurlu bir şekilde işlemeye devam eder. Değerli Profesör en içten saygılarımı tarafınıza ve Bayan'a iletiyorum.

Afet (Cenevre Kütüphanesi, Cote: Ms. fr. 6281)

Cenevre Konsoloslugu

2 9 0 4

2 8 2

Cenevre 14 şubat 1931.

Bern Elçisi Cemal Hüsnü Beyfendiye

16 kánunusani 1931 tarihli ve 6171/5 numaralı tahriratları
cevabıdır:

Profesör Mösyö "Pittard" ve Madam "Pittard" in eserlerinden
bir miktarının satın alınması için gönderilen 1944 frank alınmıştır.

Mezkûr eserlerdan Fransadan getirtilmesinin temini için Profesör-
le görüşülmektedir.

Keyfiyeti arz ve hörmetlerimş teyid ederim Efendim.

Konsolos

Şevket Fuat

030 10 230 553 6

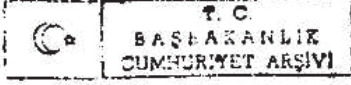
3

Şekil 12. Eugène Pittard ve Hélène Pittard'a ait eserlerin temin edebilmesi konusunda Cenevre Konsolosluğunun yazışması.
Kaynak: Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/230.553.6, BCA.

T.C.
BERN ELÇİLİĞİ
6375-161

27 şubat 1931.

Hariciye Vekâleti Celilesine

Mösyö ve Madam "Pittard"ın eserlerinden bir miktarının satın alınması için Vekâleti Celilelerinden gönderilen 1944 İsviçre frangı 12/12/1930 tarihinde Cenevre Konsolosluğuna gönderilmiştir.

Bu kerre mezkûr Konsolosluktan alınan ve mefufen takdim kılınan tahriratta meblağı mezburun Konsoloslukça alındığı ve mezkûr eserlerin Fransadan getirtilmesini temin için Profesörle görüşülmekte olduğu bildirilmektedir Efendim Hazretleri.

M. İshatgüzer

Nedim Paşa

Hurriyet K. 7-3-31

*Tabii bir örnek
Basvurular
ve Tercih B. f. ye
malumat için
8.3.31*

*7.3.31
155
402
2.1*

030 10 230 553 6

2

Şekil 13. Eugène Pittard ve Hélène Pittard'a ait eserlerin temini konusunda Bern Elçiliğinin Türkiye'yi bilgilendirmesi.

Kaynak: Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/230.553.6, BCA.

Afet, İnan
TÜRK TARİH KURUMU
1. II. 1939
Ankara

Mon cher Professeur,

Depuis mon
départ de Genève le monde européen
est bien change. J'ai beaucoup
regreté pour l'interruption de notre
Congrès international. Mais que faire?
J'espère que nous pourrions recommencer.
J'ai appris votre retour à Genève
par l'article que Madame m'a
bien voulu m'envoyer, je le remercie
vivement.

Comment passa la vie dans votre
Chère Laboratoire. Je me rappelle avec
beaucoup de plaisir mes années de
travail que j'ai passé dans ce bon laboratoire.

C'était en même temps ^{probablement} temps
les plus heureuse

Est-ce que la partie anthrologique
de ma thèse est faite dans les Archives?

Comme Monsieur Babel vous avait
proposé pour la publication de mon
livre, la Faculté prendra-t-elle une
décision à ce sujet?

J'écris une lettre à l'Université
pour répondre à la proposition
qui on m'a avait envoyé par écrit
avant de quitter Genève.

J'espère que vous et Madame,
vous êtes en bonne santé, et le
monde de Laboratoire continuera
à travailler bien tranquillement.

Veillez agréer, Monsieur Professeur, mes
hommages les plus sincères à Madame et
à vous.

Afet

Şekil 14. Afet İnan'ın Eugène Pittard'a gönderdiği mektup.
Kaynak: Genevre Kütüphanesi, Kod: Ms. fr. 6281.

İkinci Dünya Savaşı'nın yaratmış olduğu kaygının başka bir örneği ise dostlukları eskilere dayanan *Servetifünun Mecmuası*'nin sahibi Ahmet İhsan Tokgöz'ün, Eugène Pittard'a gönderdiği mektupta görülmektedir (Şekil 15):

Montrö (İsviçre)
Telegram: Helvetie Montreux

Montrö, 9/9/39

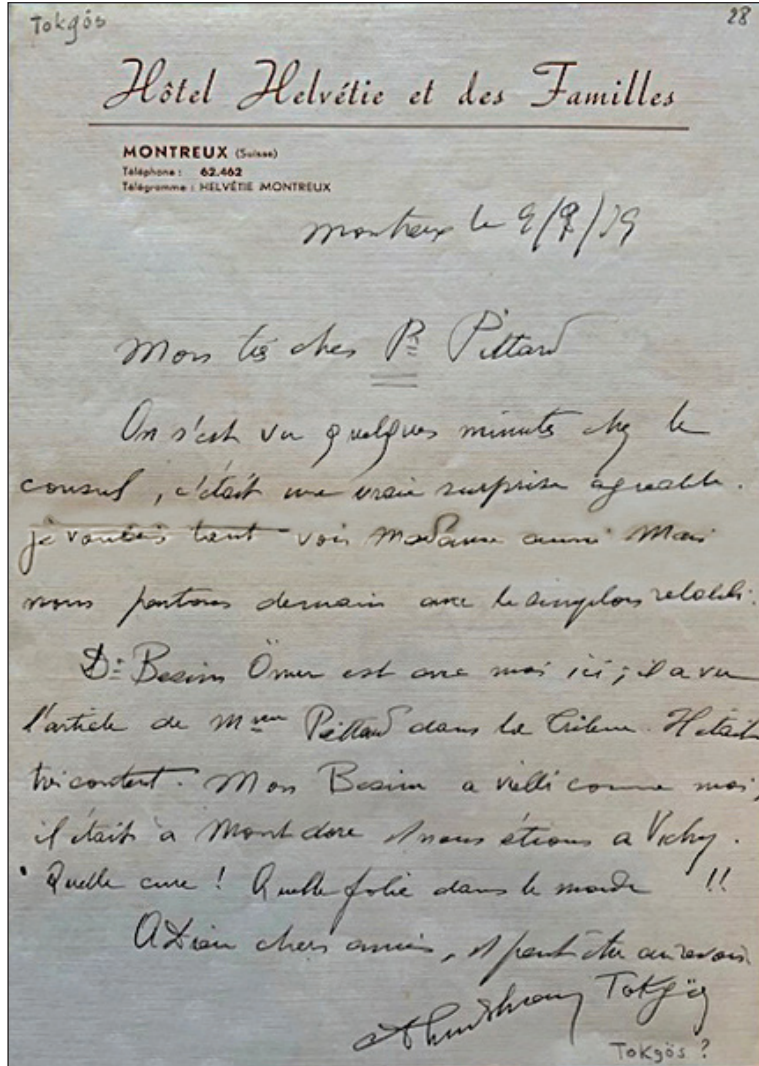
Çok değerli Prof. Pittard

Konsolos'un evinde birkaç dakika görüştük, çok güzel bir sürpriz oldu... Dr. Besim Ömer burada benimle birlikte, Bayan Pittard'ın makalesini gördü ve çok mutlu oldu. Besim de benim gibi çok yaşlandı, biz Vichy'deyken o Mont-Dore'deydi... Dünya çılgınlık

içinde!! Elveda değerli arkadaşım ve belki yeniden görüşürüz.

Ahmet İhsan Tokgöz (Cenevre Kütüphanesi,
Kod: Ms. fr. 6281)

Pittard çiftinin 1943'te düzenlenen Üçüncü Türk Tarih Kongresi'ne, İkinci Dünya Savaşı'nın yaratmış olduğu engeller nedeniyle katılmaları mümkün değildir. Ancak Eugène Pittard'ın, Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik ilgisinin azalmadığını söylemek gerekir. Aynı şekilde Türk yöneticileri de Pittard çifti ile olan yakınlığını sürdürmektedir. Örneğin dönemin Basın Genel Müdürü Naci Kıcıman'ın, Pittard'a göndermiş olduğu bir yazı şöyledir (Şekil 16):

Şekil 15. Ahmet İhsan Tokgöz'ün, Eugène Pittard'a gönderdiği mektup.
Kaynak: Cenevre Kütüphanesi,
Kod: Ms. fr. 6281.

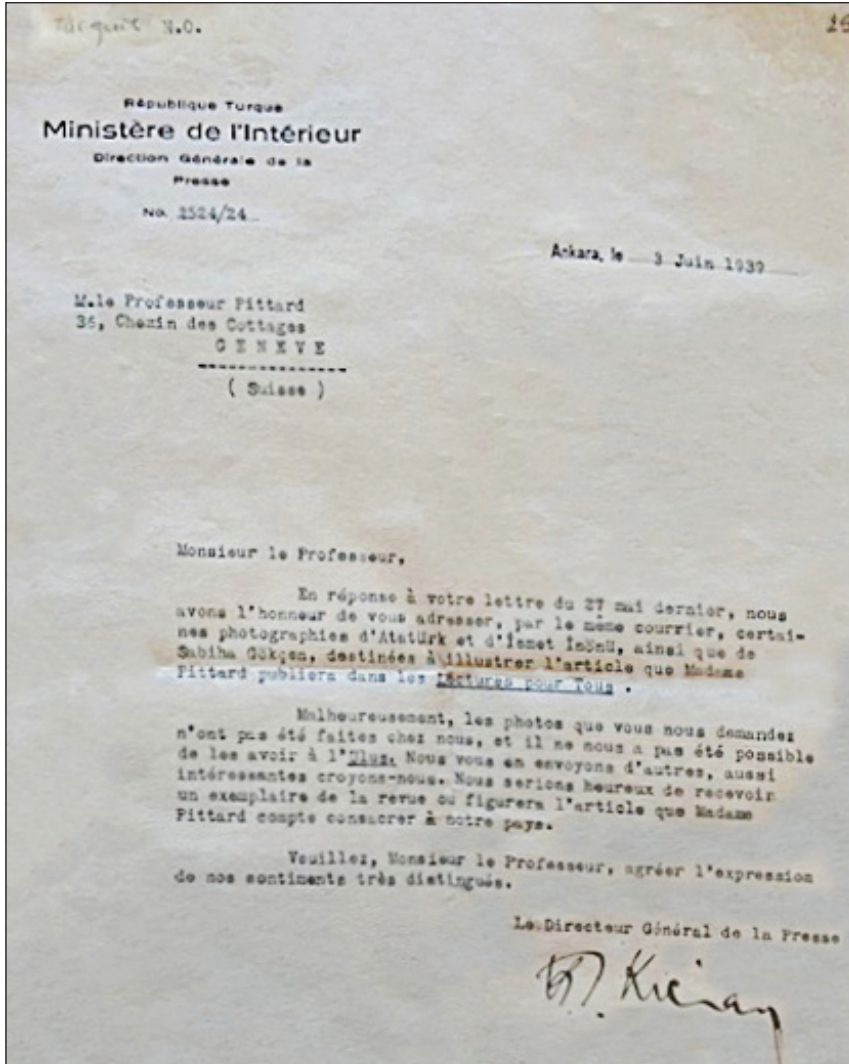
Türkiye Cumhuriyeti
İçişleri Bakanlığı
Basın Genel Müdürlüğü
No: 2524/24

Sayın Profesör Pittard
36, Chemin des Cottages
Cenevre
İsviçre

Sayın Profesör,
Geçmiş 27 Mayıs tarihli yazınıza istinaden, Bayan Pittard'ın *Lecture Pour Tous*'da yayımlayacağı ma-

kaleyi resimlemek için, ekte Atatürk, İsmet İnönü ve Sabiha Gökçen'in bazı fotoğraflarını sizlere iletmekten onur duyuyorum. Maalesef, talep ettiğiniz fotoğraflar bizde çekilmemiş ve bunları *Ulus*'tan almamız da mümkün olmadı. Daha enteresan olduğunu düşündüğümüz başka fotoğrafları gönderiyoruz. Bayan Pittard'ın ülkemizle ilgili yayımlayacağı makalenin bulunduğu derginin bir nüshasını tarafımıza iletmenizi rica ederim.

Sayın Profesör en içten saygılarımı kabul etmenizi rica ederim.
Basın Genel Müdürü Naci Kıcıman
(Cenevre Kütüphanesi, Kod: Ms. fr. 6281)

Şekil 16. Basın Genel Müdürü Naci Kıcıman'ın, Eugène Pittard'a gönderdiği yazı.
Kaynak: Cenevre Kütüphanesi, Kod: Ms. fr. 6281.

- 71551846
- Profesör Pittard aresine ilk posta olarak
yollanan kitap ve mecmuaların listesidir :
- 1) Exposition internationale Ankara 1937
 - 2) La ferme modèle d'Orman
 - 3) Bulletin économique N°1 Décembre 1937
 - 4) " " " 1 Juillet 1937
 - 5) La Turquie kamaliste N°16 Décembre 1936
 - 6) Mustafa Kemal ou l'Orient au Marche
 - 7) Anthologie des écrivains Turcs d'aujourd'hui
 - 8) İstanbul ve Lüpfije (Wagons lito II Cook) n° 35 rehber
 - 9) Türkiye Turizm klübü. N°18 (almanca)
 - 10) The Turkish Woman in History Ankara 1937
 - 11) Kömür (charbon de terre : - Exportation à l'étranger
 - 12) Uyanış N° 2172-487 7 nisan 1938 müşahade
 - 13) The Financial Times (Republic of Turkey
supplement N°149
 - 14) Türkiye Kizilay mecmuası Sayı 157
Ankara 25 Birinci kânum 1937
... ..
 - 15) İstanbul asarı atika müzeberi neşriyatından
İstanbul müzeberi gelliği N°1. 1936
 - 16) Güzel san'atlar Akademisi
 - 17) Diş sağlığı. (sahhal ve ictimai muavenet vekâleti
neşriyatından N° 45
 - 18) Halkeslerinin alfabetik isimleri. (yakın 209)
1938 yılı.
Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinden Türk Dil
kurumu Genel Sekreteri İbrahim Necmi Dilmenin
alıp yolladığı listeler.

Şekil 17. Eugène Pittard'a Türkiye'den gönderilen kitap ve dergilerin listesi.

Kaynak: Taha Toros Arşivi, Belge no: 001551846007.

Cumhuriyet yönetimi, Eugène ve Hélène Pittard'ın, Türkiye'den talep ettikleri kitapların İsviçre'ye gönderilmesi konusunda özenli davranmaktaydı (Şekil 17). Maarif Vekili Hasan-Âli Yücel de Pittard çiftinin çalışmalarına ilgi duyan isimlerden biridir. Eugene Pittard'a gönderdiği yazıda bu ilgisini görebilmek mümkündür (Şekil 18):

T.C.
Kültür Bakanlığı
Özgü
2-267

15. II.1939

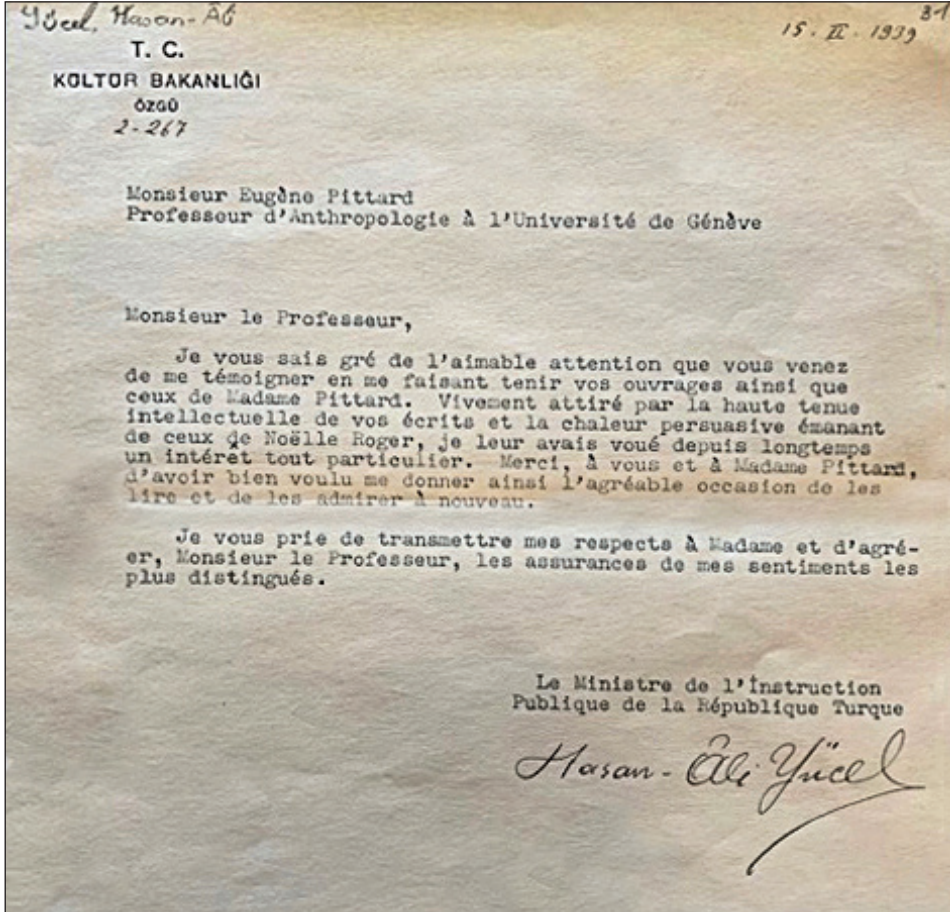
Bay Eugene Pittard,
Cenevre Üniversitesi Antropoloji Profesörü,
Sayın Profesör,
Sizin ve Bayan Pittard'ın eserlerini, tarafıma ilettiğiniz için sizlere minnettarım. Yazılarınızın yüksek

entelektüel seviyesi ve Noël Roger'in yazılarından yayılan ikna edici sıcaklık beni çok etkiledi, uzun zamandır onlara yönelik özel bir ilgim vardı. Bu eserleri yeniden okuma ve keşfetme olanağı sağladığınız için size ve Bayan Pittard'a şükranlarımı sunarım.

Bayan Pittard'a selamlarımı iletmenizi rica ederim. Sayın Profesör en içten saygılarımı kabul etmenizi rica ederim.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı,
Hasan-Âli Yücel

(Cenevre Kütüphanesi, İsviçre, Kod: Ms. fr. 6281)

Şekil 18. Maarif Vekili Hasan-Âli Yücel'in, Eugène Pittard'a gönderdiği yazı. Kaynak: Cenevre Kütüphanesi, Kod: Ms. fr. 6281.

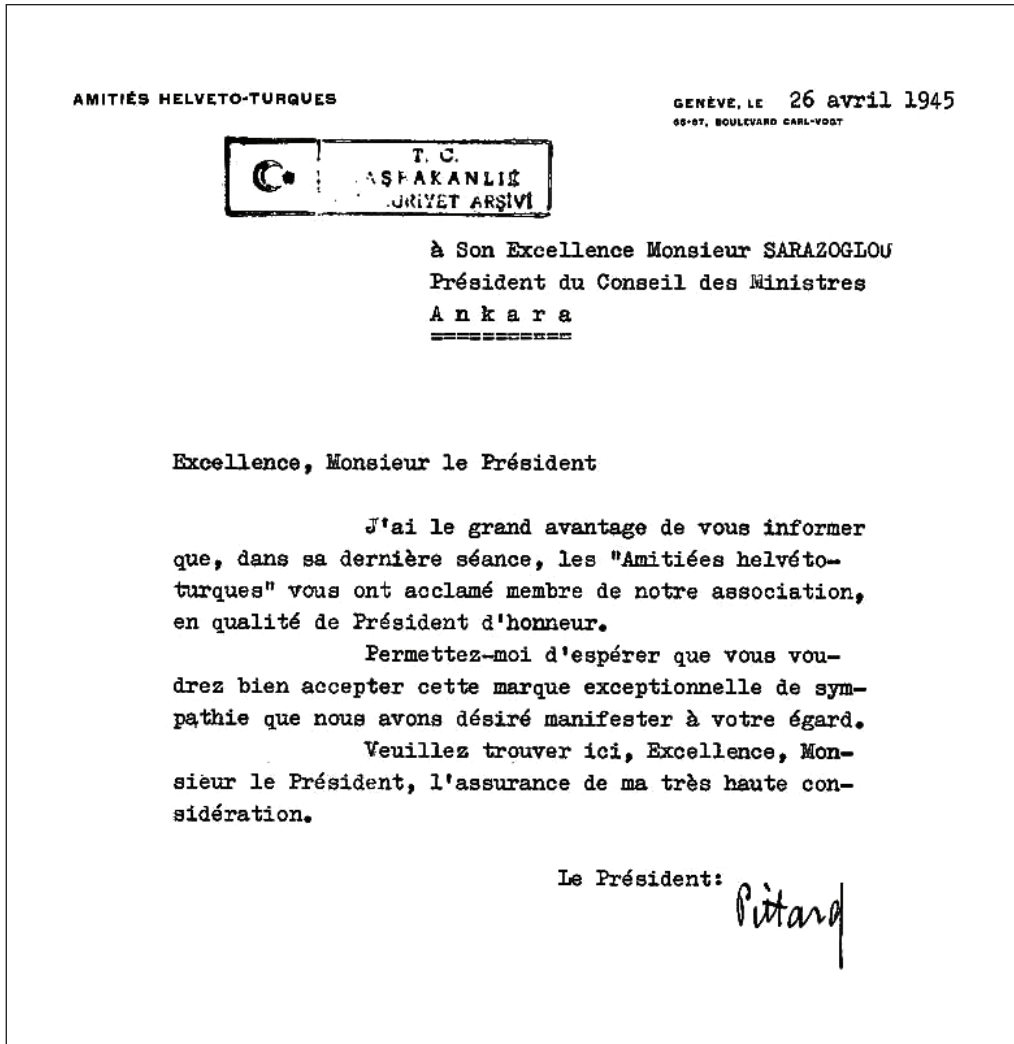
İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin Kuruluşu

İkinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği 1945 yılının Şubat ayında, Dışişleri Bakanı Hasan Saka'ya, Cenevre Başkonsolosluğundan bir yazı gelmiştir. Yazıda, Türkiye ile İsviçre arasında kültürel ve iktisadî münasebetlerin gelişmesi maksadı ile 22 Şubat 1945 tarihinde İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin kurulduğu ve Türkiye Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'nun fahri başkanlığa seçildiği bildirilmektedir (30.10.0.0/234.575.18, BCA). Eugène Pittard'ın bu konuda Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na hitaben yazdığı metin şöyledir (Şekil 19):

Sayın Başbakan

İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin son celsesinde, fahri başkan olarak dernek üyeliğine alkışlarla seçildiğinizi bildirmekten zevk duymaktaydım. İzhar eylemek ihtiyacını duyduğumuz bu hususî sempati eserini kabul buyuracağınız ümidini beslememe müsaade buyurunuz (30.10.0.0/7234.575.19, BCA).

Eugène Pittard'ın göndermiş olduğu yazı, Dışişleri Bakanlığı tarafından Başbakanlığa iletilmiştir. Başbakanlık, sözü edilen konunun Şükrü Saraçoğlu'na sunulduğunu şöyle bildirmektedir:

Şekil 19. İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin kurulduğunu ve Türkiye Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'nun fahri başkanlığa seçildiğini bildiren Eugène Pittard'ın yazısı.

Kaynak: Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/234.575.19, BCA.

Memleketimizde antropolojik tetkikleri ve yurdumuz ve milletimiz hakkındaki dostluğu ile tanınmış olan Cenevre Üniversitesi Profesörlerinden Mös-yö Pittard'ın teşebbüsü üzerine Cenevre'de "Türk-İsviçre Dostluk" adı ile bir dernek kurulmuş ve ilk toplantısını bu şehirde Türklerin ve Türk dostu İsviçrelilerin iştiraki ile yapmıştır. Bu toplantıda Türkiye ile İsviçre arasındaki iktisadî ve kültürel bağların kuvvetlendirilmesi ve sıklaştırılması temennileri izhar edildikten sonra, Başbakanımız Şükrü Saraçoğlu'nun, derneğin fahri başkanlığına seçilmesine karar verilmiş ve keyfiyet, Profesör Pittard tarafından kendilerine arz edilmiştir. Bu seçimi memnuniyetle karşılayan Başbakanımız, Profesör Pittard'a teşekkürlerini bildirmiştir (30.10.0.0/234.575.19, BCA).

İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin fahri başkanlığına seçilen Türkiye Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'nun, Eugène Pittard'a hitaben gönderdiği teşekkür yazısı şöyledir:

Sayın Başkan

10 Mart ve 26 Nisan 1945 tarihli iki mektubunuzu aldım. Bu mektuplarla, İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin teşekkülünden ve şahsımın dernek fahri reisliğine seçilmesinden beni haberdar etmek lütfunda bulunuyorsunuz. Derneğin, hakkımda gösterdiği ve büyük ölçüde kıymet verdiğim sempati tezahüründen çok mütehasşisim. Derneğin bütün üyelerine samimi teşekkürlerimin iblâğına tavassutunuzu rica ederim. Vaki mesut teşebbüsünüzden dolayı, Hükümetim adına size teşekkür ederken, İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin, Türkiye ile İsviçre arasındaki iktisadî ve kültürel münasebetlerin inkişafında en iyi neticeleri vereceğine kuvvetle kani olduğumu teyit eylemek isterim (30.10.0.0/234.575.19, BCA).

Şükrü Saraçoğlu (Şekil 20), Pittard'ın bu girişimine ilgiyle yaklaşmış ve Pittard ile eşinin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türkiye'ye davet edilmesini istemiştir. Pittard ise Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla verdiği yanıtta, eşi ile birlikte Türkiye'ye yeniden gelmek istediklerini bildirmiş ancak tekrar gelmeleri mümkün olamamıştır.

İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin 1945'ten sonraki faaliyetleri hakkında somut bir bulgu elde edilememiştir. Ancak 1973 yılında İsviçre Türkiye Dostluk Derneği [Association Suisse-Turquie] adında önemli bir teşkilatın faaliyete başladığı bilinmektedir (Şekil 21).

Şekil 20. İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin Fahri Başkanı Şükrü Saraçoğlu.

Kaynak: Taha Toros Arşivi, Belge no: 001562530008.

İsviçre Türkiye Dostluk Derneği [Association Suisse-Turquie], Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. kuruluş yılına denk gelen 1973 tarihinde Lozan'da kurulmuştur. Siyaset üstü bir yapıya sahip olan derneğin amacı, İsviçreli ve Türkler arasındaki kültürel, sosyal, ekonomik ve turistik alanlarda dostluk ilişkilerinin gelişimine katkıda bulunmaktır. Dostluk derneği kurulması fikrinin ilk temelleri 1972 Ocak ayında Cenevre Başkonsolosu görevinde olan Zeki Çelikkol tarafından atılmıştır. Çelikkol, sıklıkla siyaset üstü bir dostluk derneğinin gerekli olduğunu ifade etmektedir. 1973'ün Mart ayında ise derneğin ilk genel kurul toplantısı yapılmıştır. Kurucu üyeler şöyleydi: Rıza Alıngan, Refik Atakurt, Louis Bagi, Ergun Baser, Oktay Benice, Ruhi Berent, Gyula Cey-Bert, Nezih Enbiyaoğlu, George Esatoğlu, Yalçın Evinay, Ahmet Okan, Cenap Oyal, Vural Özbora, Felix Perret, Zerrin Polite, Yüksek Tacan, Cahit Ünver, Fred Wick-Rinsoz. Bu toplantıda geçici başkanlığa ise Louis Bagi seçilmişti. Türkiye

Şekil 21. İsviçre Türkiye Dostluk Derneğinin (Association Suisse-Turquie) 2016'da yayımladığı *Bizim Lozan, Lausanne* adlı çalışma.

Cumhuriyeti'nin 50. kuruluş yılına gelen bu süreçte hem Cumhuriyet hem de derneğin kuruluş balosu Lozan'daki ünlü Beau Rivage Oteli'nde gerçekleşmişti. 1974 yılının Nisan ayında yapılan Genel Kurulda, Fred Wick-Rinsoz derneğin ilk başkanı seçildi. Fred Wick Rinsoz, Türkiye'yi iyi tanıyan ve ticari ilişkilere sahip bir kişi idi. Bu tarihten itibaren başkanlık görevinde bulunan isimler şöyledi: Fred Wick-Rinsoz, Christian Buonomo, Jacques Muralti, Olivier Vodoz, Jacques Torrent, Pierre Favre, Emmanuel Stauffer, Michel Besuchet, Robert de Piccotto. 2015'ten itibaren İsviçre Türkiye Dostluk Derneğinin başkanlığını İnci de Boccard-Özalp yapmaktadır. İnci de Boccard-Özalp aynı zamanda derneğin ilk kadın başkanıdır.

Sonuç

İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin, 1945 tarihindeki kuruluşunu sağlayan süreçte etkili olan isimler, Eugène ve Hélène Pittard'dır. Pittard çifti, 1928, 1937 ve 1938'de Türkiye'yi ziyaret etmiş, Mustafa Kemal Atatürk ile çalışmış, kongrelerde yer almış, çeşitli konferanslar vermiş ve Türkiye'den söz eden eserler meydana getirmiş kişilerdir. Türkiye yöneticileri ile Pittard çiftinin arasında güçlü bir bağ kurulmuştu. İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin fahri başkanlığına Şükrü Saraçoğlu'nun seçilmesi, bu yakınlığın neticesidir.

Şükrü Saraçoğlu'nun fahri başkanlığa seçilme nedenini, Hükümet Başkanı olmasıyla açıklamak yeterli değildir.

Saraçoğlu, İsviçre toplumunu iyi tanımaktadır. 1915'te Cenevre Üniversitesi Siyasi ve Ekonomi Şubesinde öğrenim görmek amacıyla İsviçre'ye gitmiştir. İzmir, Yunanlılar tarafından 15 Mayıs 1919'da işgal edildiği zaman, yakın dostu Mahmut Esat Bozkurt ile birlikte İsviçre'de eğitim görmektedir. Saraçoğlu aynı zamanda Lozan'da kurulan Türk Talebe Cemiyeti kurucu başkanıdır. Saraçoğlu, Bozkurt ile birlikte Türkiye'ye dönmüş, Kuşadası, Nazilli ve Aydın yörelerinde kurulan Kuvâ-yı Milliye Teşkilatı'na katılmıştır. Saraçoğlu'nun İsviçre'de eğitim görmesi ve İsviçre entelektüellerini yakından tanımış olmasının, İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin fahri başkanı seçilmesinde etkili olduğu söylenebilir.

Türkiye yöneticileri 1930'ların başından itibaren, Türkler hakkında oluşturulan ön yargıları değiştirmeye ve Türkiye'nin medeni dünyanın kurucu öğelerinden biri olduğunu kabul ettirmeye çalışmışlardır. Coğrafya, tarih, dil, antropoloji ve özellikle de arkeoloji alanındaki çalışmalar neticesinde, Avrupa bilim çevrelerinde hâkim olan görüşlerin büyük kısmının değiştirilmesi sağlanabilmiştir. Türkiye'de düzenlenen bilimsel kongrelere, alanında uzman ve dünyaca tanınmış isimler katılmıştır. Bu isimlerden biri olan Eugène Pittard, 20-25 Eylül 1937'de düzenlenen II. Türk Tarih Kongresinde fahri başkanlık yapmıştır. Pittard'ın fahri başkan olarak belirlenmesinde, Mustafa Kemal Atatürk'ün etkili olduğunu söylemek gerekir. Çünkü Pittard, Avrupa bilim çevreleri tarafından

saygı gören bir isimdir. Türk Tarih Tezi, Pittard'ın sayesinde Avrupa kamuoyu tarafından yakından tanınacak ve tartışılacaktır. Süreç tam da Atatürk'ün istediği şekilde gelişmiş ve Türk tezleri yurt dışında yer bulup, tartışılmıştır.

Pittard, Anadolu coğrafyasının tarih öncesi kültür birikimi ile eskiden beri ilgilidir. Ancak Cumhuriyet idaresi kendisine, Osmanlı dönemiyle mukayese kabul edilemeyecek derecede geniş imkânlar sunmuştur. Bu imkânları değerlendirip, bilimsel tetkiklerini daha rahat yapabilme ortamı elde etmiştir. Anadolu coğrafyası hakkındaki tezlerinin, Cumhuriyet idaresi tarafından benimsenmiş olmasından hoşnuttur. Türkiye yönetimi ile kurduğu köklü dostluğun, Türk-İsviçre vatandaşlarını da kapsayacak şekilde genişletilmesi amacıyla, 1945 yılında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'nu İsviçre Türk Dostlukları Derneğinin fahri başkanlığına seçilmesini sağlamıştır.

Teşekkür

Çalışmanın hazırlık sürecine katkı sunan İsviçre Türkiye Dostluk Derneğinin [Association Suisse-Turquie] Başkanı Sayın İnci de Boccard-Özalp Hanımefendi'ye teşekkür ederiz.

Kaynakça

Atatürk'ün okuduğu kitaplar: altını çizdiği satırları, özel işaretleri, uyarıları, düştüğü notlar ve kitap içerisindeki özel yazıları ile (Cilt:22). (2001). Ankara: Anıtkabir Derneği Yayınları.

Başbakanlık Muamelât Genel Müdürlüğü, ([Belge No: 30..10.0.0]), (Kutu No: /234, Gömlek No: . 575, Sıra No: 18),... 575..18. T.C. Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA), Ankara.

Başbakanlık Muamelât Genel Müdürlüğü, [30.10.0.0], (Kutu No: 234, Gömlek No: 575, Sıra No: 19), T.C. Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA), Ankara.

Başbakanlık Muamelât Genel Müdürlüğü, [30.10.0.0], (Kutu No: 230, Gömlek No: 553, Sıra No: 6), T.C. Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA), Ankara.

Bizim Lozan, Lausanne. (2016). B. Özukan (Ed.), İsviçre-Türkiye Dostluk Derneği [Association Suisse-Turquie]. İstanbul: Boyut Yayıncılık.

Eldem, E. (2016, Haziran). L'illustration'dan Seçmeler: Halife Abdülmecid Sürgünde. *Toplumsal Tarih*, Sayı:270, ss. 4-7.

Eldem, E. (2016, Ekim). L'illustration'dan Seçmeler: Mustafa Kemal'in Tahtası. *Toplumsal Tarih*, Sayı:274, ss. 4-15.

Eugène Pittard Kataloğu, Kod: Ms. fr. 6281, f. 1 Intitulé, Cenevre Kütüphanesi, İsviçre.

Eugène Pittard Kataloğu, Kod: Ms. fr. 6281, f. 28 Intitulé, Cenevre Kütüphanesi, İsviçre.

Eugène Pittard Kataloğu, Kod: Ms. fr. 6281, f. 29 Intitulé, Cenevre Kütüphanesi, İsviçre.

Eugène Pittard Kataloğu, Kod: Ms. fr. 6281, f. 31 Intitulé: Cenevre Kütüphanesi, İsviçre.

Kansu, Ş.A. (1963). Eugène Pittard. *Belleten*, XXVII, No: 105, ss. 5-10.

Prof. Dr. Afet İnan. (2017). A. İnan (Ed.), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Profesör Pittard, (1934). *Anadolu*, R. N. Gültekin (Çev.), Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001516431006, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001640580010, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001516429006, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001516428006, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001630104018, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001640577010, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001562150008, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001562084008, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001562083008, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001562150008, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001551846007, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001552287007, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001637390019, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001637324019, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001600297014, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Taha Toros Arşivi, Prof. Pittard, Dosya No:4, Belge No:001562530008, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi (TTA), İstanbul.

Toprak, Z. (2011, Şubat). Âdem-Havva'dan Homo-Alpinus'a, Eugène Pittard, Antropoloji ve Türk Tarih Tezi. *Toplumsal Tarih*, 206, 16-29.

Toprak, Z. (2017). Osmanlıdan Cumhuriyet Türkiye'sine sosyolojinin evrimi: 1908-1945. H. Erbaş (Ed.), *Sosyal Bilimler tarihini keşfediyor-DTCF bilim çevresi ve sonrası* içinde (s. 43-74). Bursa: Sentez.